

Nowa wersja motu proprio „Vos estis lux mundi”. Znaczenie zmian wprowadzonych przez papieża Franciszka w 2023 roku

Pierwotna wersja motu proprio papieża Franciszka *Vos estis lux mundi* została promulgowana 7 maja 2019 roku¹, niedługo po watykańskim szczycie poświęconym ochronie małoletnich, który miał miejsce w lutym tego samego roku². Ten istotny dokument papieża Franciszka po raz pierwszy wprowadzał kategorię nadużycia władzy (obok przemocy czy groźb) jako kryterium kwalifikujące przestępstwo kanoniczne przy zewnętrznym zachowaniu natury seksualnej, podawał definicję osób bezbronnych i niejako zrównywał je z osobami małoletnimi, podkreślał spoczywający na duchownych i osobach konsekrowanych obowiązek zgłoszenia przestępstw³, zobowiązywał do wdrożenia w diecezjach systemu przyjmowania zgłoszeń oraz wprowadzał prawny obowiązek pomocy osobom skrzywdzonym⁴. List motu

¹ Por. Franciscus PP., *Litterae apostolicae motu proprio datae Vos estis lux mundi*, 9.05.2019, „Acta Apostolicae Sedis” 111 (2019) nr 6, s. 823–832; wersja polska w: *Odpowiedź Kościoła na dramat wykorzystania seksualnego małoletnich. Aspekt prawny*, red. P. Studnicki, M. Dalgiewicz, Ząbki 2020, s. 46–56 [dalej: *Vos estis lux mundi* 2019].

² Zob. *Świadomość i oczyszczenie. Ochrona małoletnich w Kościele. Międzynarodowa Konferencja, Watykan 21–24 lutego 2019, Niepokalanów 2020*.

³ Więcej na ten temat zob. D. Borek, *Obowiązek powiadamiania o przestępstwie w prawie i praktyce Kościoła*, „Annales Canonici” 18 (2022) nr 1, s. 5–48, <https://doi.org/10.15633/ac.18101>.

⁴ Na ten temat zob. A. Brzemia-Bonarek, *Artykuł 5 motu proprio papieża Franciszka „Vos estis lux mundi” jako przykład dowartościowania sfery metajurydycznej w kanonicznym porządku prawnym*, w: *Homini et Ecclesiae servientes. Księga pamiątkowa dedykowana ks. prof. Henrykowi Stawniakowi SDB z okazji 70. rocznicy urodzin*, red. A. Domaszk, R. Kamiński, Warszawa 2022, s. 197–210.

proprio dotyczył nie tylko samych czynów przestępczych, lecz także utrudniania lub udaremniania dochodzeń karnych przez przełożonych kościelnych⁵. Dlatego opisywał procedurę, jaką na etapie wstępnym należało podjąć w celu ustalenia faktów odnośnie do popełnionych przez przełożonych przestępstw seksualnych lub celowych działań czy zaniedbań w odniesieniu do odpowiedniej reakcji na takie przestępstwa⁶. Motu proprio zostało wydane *ad experimentum* na 3 lata⁷, a oczekiwana nowa wersja dokumentu została promulgowana w języku włoskim w „L'Osservatore Romano” 25 marca 2023 roku i po krótkim *vacatio legis* weszła w życie 1 maja 2023 roku⁸.

Wersja motu proprio z maja 2019 roku była dość szeroko komentowana w literaturze kanonistycznej⁹. Dlatego w niniejszym przedłożeniu zostaną zaprezentowane przede wszystkim zmiany, jakie zostały wprowadzone w nowej wersji *Vos estis lux mundi*¹⁰. Niejednokrotnie jednak dla wyjaśnienia i osadzenia ich w odpowiednim

5 Por. *Vos estis lux mundi* 2019, art. 1 § 1 a); P. Majer, *Odpowiedzialność kanoniczno-prawna przełożonych kościelnych w przypadku przestępstw seksualnych duchownych wobec małoletnich*, w: *Wykorzystywanie seksualne osób małoletnich. Ujęcie interdyscyplinarne*, cz. 1, red. M. Cholewa, P. Studnicki, Kraków 2021, s. 315–322. Warto sięgnąć także po ciekawą analizę Mateusza Przytułskiego, który pokazuje dlaczego względem takich przestępstw przełożeni nie mogą stosować tolerancji ani dysymulacji. Zob. M. Przytułski, *Dysymulacja czy zaniedbanie – o zaniechaniu reakcji władzy kościelnej na bezprawie*, „Biuletyn Stowarzyszenia Kanonistów Polskich” 33 (2023) nr 36, s. 229–246, <https://doi.org/10.32077/bskp.5309>.

6 Por. *Vos estis lux mundi* 2019, tytuł II: Przepisy dotyczące biskupów i osób z nimi zrównanych, art. 6–19.

7 Por. *Vos estis lux mundi* 2019, tytuł II: Przepisy dotyczące biskupów i osób z nimi zrównanych, art. 6–19.

8 Por. Francesco, Lettera apostolica in forma di „motu proprio” *Vos estis lux mundi*, 25.03.2023, https://www.vatican.va/content/francesco/it/motu_proprio/documents/20230325-motu-proprio-vos-estis-lux-mundi-aggiornato.html (15.05.2023); wersja polska: Franciszek, List apostolski „motu proprio” *Vos estis lux mundi*, https://www.vatican.va/content/francesco/pl/motu_proprio/documents/20230325-motu-proprio-vos-estis-lux-mundi-aggiornato.html (15.05.2023) [dalej: *Vos estis lux mundi* 2023].

9 Oprócz autorów cytowanych powyżej lub poniżej zob. między innymi: D. G. Astigueta, *Lettera di „Vos estis lux mundi”*, „Periodica” 108 (2019), s. 471–516; G. Comotti, *I delitti contra sextum e l'obbligo di segnalazione nel motu proprio „Vos estis lux mundi”*, „lus Ecclesiae” 32 (2020), s. 239–268; A. McGrath, *Vos Estis Lux Mundi. A reads the motu proprio of Francis*, „Newsletter” (2020) n° 197, s. 3–34; J. A. Renken, *Vos estis lux mundi. The Evolution of the Church's Response to Sexual Abuse and Its Cover-up After the Vatican Summit*, „Studia Canonica” 53 (2019), s. 627–658.

10 Autor przedstawił niektóre z tych zmian w formie popularnonaukowej w dwóch tekstach dziennikarskich, w których cytowane są jego wypowiedzi. W niniejszym artykule zostanie dokonana pogłębiona analiza naukowa i rozwinięcie tamtych tematów, jednak dla przejrzystości teksty zostaną tutaj przytoczone. Zob. *Catolico, Nowa wersja VELM. Co się zmieniło?*, <https://catolico.stacja7.pl/>

kontekście zostaną wspomniane także niektóre przepisy, które bez zmian zostały przeniesione z wersji 2019 roku do nowego dokumentu. Dla uporządkowania wyводу, w pierwszej kolejności zostaną ukazane nowości ze wstępu i pierwszej części motu proprio, następnie zostaną przeanalizowane zmiany w jego drugiej części oraz w końcowych przepisach.

1. Odnowione przepisy ogólne „Vos estis lux mundi”

Pierwsze cztery akapity wprowadzenia do *Vos estis lux mundi* pozostały bez zmian. Natomiast na zakończenie tej wstępnej części papież Franciszek przedstawia decyzję odnośnie do nowej wersji dokumentu: „7 maja 2019 roku promulgowałem list apostolski «Motu proprio» zawierający przepisy *ad experimentum* na okres trzech lat. Obecnie po upływie ustalonego czasu, po rozważeniu uwag otrzymanych od konferencji biskupów i dykasterii Kurii Rzymskiej, oceniając doświadczenia ostatnich lat, wspierając lepsze zastosowanie tego, co zostało ustalone, bez uszczerbku dla przepisów Kodeksu prawa kanonicznego i Kodeksu kanonów Kościołów wschodnich w sprawach karnych i procesowych, postanawiam¹¹”, po czym następuje tekst nowych przepisów.

W przytoczonym wyżej tekście zostały opisane okoliczności, cel wydania oraz sposób zastosowania odnowionych przepisów. Ojciec święty podkreśla, że upłynął już okres trzech lat, wskazuje na przeanalizowanie uwag konferencji biskupów oraz dykasterii rzymskich¹², ale powołuje się też na ocenę ostatnich lat obowiązywania poprzedniego dokumentu. Zamyśl prawodawcy, który kierował promulgowaniem nowego motu proprio jest opisany ogólnie, jako lepsze zastosowanie tego, co zostało ustalone. Wydaje się to potwierdzać kierunek postanowień poprzedniej wersji, jednocześnie otwierając na zmiany w celu lepszego zastosowania prawa. Na uwagę zasługuje podkreślenie obowiązywania przepisów obu kodeksów, co wskazuje na uzupełniający charakter motu proprio, który nie ma na celu abrogacji, ani

---

nowa-wersja-velm-co-sie-zmienilo/ (15.05.2023); J. Dohnalik w rozmowie ze Z. Nosowskim, *Mniej bezbronni kanonicznie*, „Więź” (2023) nr 2, s. 101–113.

¹¹ *Vos estis lux mundi* 2023, wstęp.

¹² Pojawiały się także postulaty zmian w świecie naukowym. Zob. D. Mazurkiewicz, *Postulaty „de lege ferenda” do nowelizacji konstytucji apostolskiej „Vos estis lux mundi”*, „Studia Koszalińsko-Kołobrzeskie” (2022) nr 29, s. 295–310, <https://doi.org/10.18276/skk.2022.29-16>.

nawet derogacji obowiązujących kanonów¹³. Dlatego w celu uzgodnienia przepisów nowego *Vos estis lux mundi* z przepisami wyżej wymienionych kodeksów należało by zastosować zasadę prawną sformułowaną w przepisach ogólnych kodeksu prawa kanonicznego: „ustawy późniejsze należy odnieść do wcześniejszych i w miarę możliwości z nimi uzgodnić” (kan. 21).

Zamysł uzgodnienia nowego dokumentu z innymi ustawami jest widoczny już w pierwszym artykule motu proprio. Nowy przepis, który w poprzedniej wersji opisywał przestępstwo „dopuszczania się czynności seksualnych z osobą małoletnią lub bezradną”¹⁴, obecnie został zredagowany zgodnie z trójpodziałem znanym z nowej księgi VI kodeksu prawa kanonicznego, który klasyfikuje jako jedno z przestępstw przeciwnych życiu, godności i wolności człowieka „przestępstwo przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu z małoletnim lub z osobą, która na stałe używa rozumu tylko w ograniczonym zakresie, lub z osobą, której prawo przyznaje taką samą ochronę” (kan. 1398). W nowym *Vos estis lux mundi* obok małoletnich wymienione są osoby na stałe używające rozumu w sposób niedoskonały¹⁵ oraz *adulti vulnerabili*¹⁶. Wydaje się więc, że ten ostatni typ osoby skrzywdzonej, która w oficjalnym tłumaczeniu jest nazywana „dorosłym bezradnym”, odpowiada właśnie tej kategorii kodeksowej, której prawo na mocy motu proprio przyznaje tę samą ochronę, co małoletnim i nieposiadającym pełnego używania rozumu¹⁷.

Zmieniając klasyfikację przestępstwa, z dwóch kategorii na trzy, ustawodawca z jednej strony – w relacji do poprzedniego dokumentu – wyróżnia skrzywdzonych, którzy na stałe nie mają pełnego używania rozumu (np. osoby z demencją, poważną chorobą psychiczną czy też z niepełnosprawnością intelektualną)¹⁸.

13 Por. *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus*, 25.01.1983, „Acta Apostolicae Sedis” 75 (1983) pars 2, s. 1–324. Tekst polski oraz łaciński z późniejszymi zmianami w: *Kodeks prawa kanonicznego promulgowany przez papieża Jana Pawła II w dniu 25 stycznia 1983 roku. Stan prawny na dzień 18 maja 2022 r. Zaktualizowany przekład na język polski, zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu Polski, Poznań 2022*, kan. 20 [dalej: KPK 1983].

14 *Vos estis lux mundi* 2019, art. 1 § 1 a) ii.

15 Autor przytacza tu tłumaczenie kodeksowe, gdyż w tłumaczeniu *Vos estis lux mundi* znajdującym się na stronie watykańskiej zniknął ważny element, jakim jest brak użycia rozumu w sposób *niepełny* lub w sposób *niedoskonały* (*uso improprio della ragione*). W tekście artykułu konsekwentnie będzie dodawane to istotne doprecyzowanie.

16 Por. *Vos estis lux mundi* 2023, art. 1 § 1 a) **.

17 Dicastero per i Testi Legislativi, *Le sanzioni penali nella Chiesa. Sussidio Applicativo del Libro VI del Codice del Diritto Canonico*, 2023, s. 169, nr 159: „Si è preferito, perciò, utilizzare una formulazione sufficientemente ampia che consenta di includere diverse forme di debolezza e fragilità della vittima”.

18 Por. C. Papale, *Delicta reservata. 130 casi giuridici*, Città del Vaticano 2021, caso 12, caso 28, s. 24, s. 40.

Przestępstwa *contra sextum* względem takich osób – jeśli chodzi o oskarżenia wobec duchownych – pozostają w kompetencji Dykasterii Nauki Wiary zgodnie ze zaktualizowanymi normami *de gravioribus delictis*¹⁹. Z drugiej strony zostaje potwierdzona kategoria osoby *vulnerable*, tutaj nazwanej dorosłym *vulnerabile*, która definitywnie nabiera teraz znaczenia dla prawa kanonicznego, jednak kompetentni do prowadzenia takich spraw karnych będą ordynariusze oraz sądy kościelne, a także inne dykasterie Stolicy Apostolskiej²⁰.

Dorosły *vulnerable* jest zdefiniowany w *Vos estis lux mundi* z 2023 roku, jak w poprzednim osoba *vulnerable*, jako „każda osoba chora, z ułomnościami fizycznymi lub umysłowymi albo pozbawiona wolności osobistej, co faktycznie, nawet przejściowo²¹, ogranicza jej zdolność rozumienia lub chcenia, czy też w inny sposób przeciwstawienia się agresji”²². W świetle tej definicji warto się zastanowić, czy dotychczas używane tłumaczenie słowa *vulnerable* jako „bezradny” jest najlepszym z możliwych. To określenie ma tę zaletę, że nawiązuje do bezradności opisanej w karnym prawie państwowym²³. Jednak w *Vos estis lux mundi* z 2023 nie używa się rzeczownika „bezradność”, lecz przymiotnik „bezradny”, wydaje się też, że ta kategoria może mieć inny zakres znaczeniowy niż w polskim prawie państwowym²⁴. Dosłownie można by przełożyć *adulto vulnerable* jako „osoba dorosła podatna

---

19 Por. Congregatio pro Doctrina Fidei, *Normae de gravioribus delictis eidem Congregationi reservatis*, 11.10.2021, art. 6, tekst polski: https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_20211011_norme-delittiriservati-cfaith_pl.html (15.05.2023).

20 Ten podział wyklarował się w ostatnich latach i jest obecny w: Dykasteria Nauki Wiary, *Vademecum dotyczące wybranych kwestii proceduralnych w zakresie postępowania w przypadkach nadużyć seksualnych popełnianych przez duchownych względem małoletnich*, Wer. 2.0, 05.06.2022, pkt 5, https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/ddf/rc_ddf_doc_20220605_vademecum-casi-abuso-2.0_pl.html (15.05.2023). Zob. też M. Visioli, *Il minore e la persona vulnerable nel diritto della Chiesa*, w: *I delitti riservati alla Congregazione per la dottrina della fede. Casi pratici e novità legislative*, a cura di C. Papale, Città del Vaticano 2021, s. 43–50.

21 Takie tłumaczenie wydaje się lepiej odpowiadać oryginałowi włoskiemu (*occasionalmente*) niż słowo „sporadycznie”.

22 Por. *Vos estis lux mundi* 2023, art. 1 § 1 b).

23 Por. „Kto, wykorzystując bezradność innej osoby lub wynikający z upośledzenia umysłowego lub choroby psychicznej brak zdolności tej osoby do rozpoznania znaczenia czynu lub pokierowania swoim postępowaniem, doprowadza ją do obcowania płciowego lub do poddania się innej czynności seksualnej albo do wykonania takiej czynności, podlega karze...” (art. 198 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, Dz. U. Nr 88 poz. 553 ze zm. [dalej k.k.]).

24 Na przykład na gruncie prawa kanonicznego mogą być to osoby, które zostały doprowadzone do czynności seksualnych z wykorzystaniem niektórych instytucjonalnych form zależności, co odpowiada raczej art. 199 k.k., niż art. 198 k.k.

na zranienie”, nie jest to jednak język precyzyjny i prawniczy. Zgodnie z definicją zamieszczoną w nowym *Vos estis lux mundi* są to osoby, które mają ograniczoną możliwość przeciwstawienia się agresji. Wydaje się, że sytuacji, w której osoba została zaatakowana i nie może się obronić, znaczeniowo odpowiada lepiej słowo „bezbronny”. Dlatego autor niniejszego przedłożenia opowiada się za tłumaczeniem *adulto vulnerable* jako „dorosły bezbronny”.

Wprowadzenie już na stałe kategorii „dorosłych bezbronych” do przepisów prawnych Kościoła jako tych, których prawo obejmuje ochroną zrównaną z małoletnimi, oraz tymi, którzy na stałe nie potrafią w pełni używać rozumu²⁵, jest wielką zmianą nowego *Vos estis lux mundi*, choć już zapowiedzianą w poprzedniej wersji dokumentu. Przystępstwem kanonicznym jest więc wykorzystanie seksualne osoby nawet w przejściowym stanie poważnego osłabienia możliwości decydowania o sobie, jak na przykład w trakcie hipnozy, po spożyciu substancji odurzających, ale też z racji depresji, załamania nerwowego czy bycia poddanym psychomanipulacji w toksycznej grupie religijnej²⁶.

Kolejne dwa punkty pierwszego artykułu obecnego *Vos estis lux mundi* zawierają opis kategorii czynów związanych z pornografią z udziałem małoletnich, tych, którzy nie potrafią w pełni używać rozumu lub dorosłych bezbronych²⁷. Również te punkty są zharmonizowane z przepisami VI księgi KPK 1983, która zawiera nie tylko zakaz przechowywania, nabywania i rozpowszechniania takich materiałów, ale także ich prezentowania oraz nakłaniania do uczestnictwa w nich dla wyżej wymienionych wrażliwych podmiotów²⁸.

Podczas gdy w poprzedniej wersji *Vos estis lux mundi* należało w ciągu roku stworzyć stabilny system zgłoszeń, co Konferencja Episkopatu Polski uczyniła poprzez zobowiązanie do ustanowienia w diecezjach oraz kleryckich instytucjach życia konsekrowanego i stowarzyszeniach życia apostołskiego urzędu delegata

---

25 Choć procedury karne i administracyjne gwarantujące tę ochronę mogą się różnić między sobą, gdyż kategoria dorosłych bezbronych nie wchodzi w zakres kompetencji Dykasterii Nauki Wiary.

26 Por. Komisja ekspercka dotycząca działania Pawła M. oraz instytucji prowincji w Jego sprawie, *Raport*, Warszawa 2021, s. 23–80, <https://info.dominikanie.pl/2021/09/raport-komisji-ws-o-pawla-m/> (15.05.2023). Na przytoczonych stronach komisja opisała działalność lidera grupy, która miała charakter wielorakiej przemocy względem osób bezbronych, a nawet „rozbrojonych” przez przynależność do tej toksycznej grupy.

27 Por. *Vos estis lux mundi* 2023, art. 1 § 1 a) ***, ****.

28 Por. kan. 1398 § 1, nr 2–3 KPK.

ds. ochrony dzieci i młodzieży²⁹, w art. 2 obecnego *Vos estis lux mundi* jest mowa o czymś więcej. Diecezje muszą utworzyć „organy i biura”³⁰ łatwo dostępne dla społeczeństwa, aby przyjmować zgłoszenia o przestępstwach seksualnych. Chodzi więc o stworzenie „organizmu”, pewnej struktury czy biura. Taka komórka w każdej diecezji powinna więc być utworzona. W jej skład może wejść niejeden delegat (w niektórych diecezjach i zgromadzeniach zakonnych mianowano także delegatki, aby zapewnić możliwość wysłuchania przez kobietę), a także duszpasterz skrzywdzonych i kurator osób oskarżanych i skazanych, a także inni specjaliści z różnych dziedzin, takich jak psychologia, prawo państwowe czy nauki o mediach.

W tym samym artykule została wypełniona ważna luka prawna. Kompetentny do przeprowadzenia dochodzenia jest zarówno ordynariusz własny domniemanego sprawcy, jak i ordynariusz miejsca, gdzie miało dojść do przestępstwa. W takiej sytuacji nie wiadomo było, na kim w pierwszym rzędzie spoczywa zobowiązanie do wyjaśnienia sprawy i podjęcia dalszych działań procesowych. W tekście obecnego *Vos estis lux mundi* wyznaczone są następujące kroki: „ordynariusz, który otrzymał zawiadomienie, przekaże je niezwłocznie ordynariuszowi miejsca, gdzie zaistniały zdarzenia, jak również ordynariuszowi własnemu osoby, której dotyczy zgłoszenie. Jeżeli obydwa ordynariusze nie uzgodnią inaczej, obowiązkiem ordynariusza miejsca, w którym miałyby nastąpić zdarzenia, jest postępowanie zgodnie z przepisami prawa, zgodnie z tym, co jest przewidziane dla konkretnego przypadku”³¹. Również i tutaj uzgodniono nowelizację motu proprio z prawem procesowym zawartym w Kodeksie prawa kanonicznego: „W sprawach karnych – oskarżony, choćby nieobecny, może zostać pozwany przez sąd miejsca, w którym popełniono przestępstwo (kan. 1412).

W artykule 3 *Vos estis lux mundi* z 2023 został podtrzymany obowiązek zgłoszenia przestępstwa przez osoby duchowne i konsekrowane, jednak już na początku tego przepisu zostało dodane ważne doprecyzowanie: „z wyjątkiem przypadku powzięcia informacji przez duchownego z racji sprawowania posługi na forum wewnętrznym”. W niniejszym wyłączeniu z obowiązku zgłoszenia istotne są dwa

---

²⁹ Por. Konferencja Episkopatu Polski, *Wytyczne dotyczące wstępnego dochodzenia kanonicznego w przypadku oskarżeń duchownych o czyny przeciw szóstemu przykazaniu Dekalogu z osobą niepełnoletnią poniżej 18 roku życia*, 8.10.2019, pkt 2, „Akta Konferencji Episkopatu Polski” (2019) nr 31, s. 263.

³⁰ *Vos estis lux mundi* 2023, art. 2 § 1.

³¹ *Vos estis lux mundi* 2023, art. 2 § 3.

aspekty. Po pierwsze, z obowiązku zgłoszenia wyłączeni są nie tylko spowiednicy, ale każdy prezbiter, który powziął informację na forum wewnętrznym, także pozasakramentalnym. Po drugie, wyjątek nie dotyczy osób konsekrowanych i świeckich, którzy sprawują posługę kierownictwa duchowego³². Jest to więc wskazanie na spowiedź i na związane z nią kierownictwo duchowe, oraz na urzędowy wymiar posługi kapłańskiej pełnionej na forum wewnętrznym, taki jak ojca duchownego w seminarium duchownym³³.

Zgodnie z reskryptem papieża Franciszka *ex audientia Sanctissimi* z 6 grudnia 2019 roku³⁴ w art. 4 obecnego *Vos estis lux mundi* jest zakazane zobowiązanie do milczenia odnośnie do treści zgłoszenia nie tylko osoby składającej zawiadomienie, ale także domniemanej osoby skrzywdzonej oraz świadków³⁵. Nie wyklucza to oczywiście ochrony dobrego imienia, prywatności i danych osobowych wszystkich zaangażowanych osób, co zostało przypomniane w art. 5 *Vos estis lux mundi*³⁶.

2. Nowe przepisy dotyczące biskupów i osób z nimi zrównanych

Istotną nowością dokumentu jest podjęcie kwestii przestępstw i zaniedbań dwóch nowych grup przełożonych. Są to po pierwsze duchowni, „którzy kierują lub kierowali jakimś publicznym stowarzyszeniem,„ kleryckim z upoważnieniem do inkardynacji, za czyny popełnione *durante munere*”³⁷. Po drugie dokument wymienia także „wiernych świeckich, którzy są lub byli moderatorami międzynarodowych

32 Inaczej niż w wytycznych KEP, gdzie informacje pozyskane z kierownictwa duchowego próbuje się traktować analogicznie do wiedzy czerpanej z sakramentu pokuty, nie wprowadzając żadnych różnic do osoby kierownika. Por. Konferencja Episkopatu Polski, *Wytyczne*, pkt 17, s. 265.

33 Por. kan. 240 § 2 KPK.

34 Por. Segreteria di Stato, *Rescriptum ex audientia ss.mi. Istruzione sulla riservatezza delle cause*, 06.12.2019, art. 5, tekst polski: Sekretariat Stanu, *Rescriptum ex audientia ss.mi. Instrukcja dotycząca poufności spraw*, „L'Osservatore Romano” wyd. pol. 41 (2020) nr 1, s. 14.

35 Por. *Vos estis lux mundi* 2023, art. 4 § 3.

36 Por. *Vos estis lux mundi* 2023, art. 5 § 2.

37 *Vos estis lux mundi* 2023, art. 6 d). Takie stowarzyszenia oraz kierujący nimi podlegają Dykasterii ds. Duchowieństwa. Por. Franciszek, Konstytucja apostolska *Praedicate Evangelium* o Kurii Rzymskiej i jej służbie Kościołowi w świecie, 19.03.2022, art. 118 pkt 2), https://www.vatican.va/content/francesco/pl/apost_constitutions/documents/20220319-costituzione-ap-praedicate-evangelium.html (15.05.2023).

stowarzyszeń wiernych uznanych lub erygowanych przez Stolicę Apostolską³⁸, jako odpowiadających za czyny popełnione w czasie pełnienia tych urzędów. Chodzi tutaj o moderatów stowarzyszeń międzynarodowych, prywatnych lub publicznych, względem których jest kompetentna Stolica Apostolska. Ta kategoria wiernych świeckich jest już wymieniona w sposób bardziej ogólny w art. 1 obecnego *Vos estis lux mundi* i jest jedną z największych nowości tego dokumentu.

Związana z tą zmianą jest także nowość w art. 7, gdzie lista właściwych dykasterii została rozszerzona o Dykasterię ds. Świeckich, Rodziny i Życia, która w swoich kompetencjach ma uznanie oraz erygowanie międzynarodowych ruchów kościelnych i stowarzyszeń wiernych³⁹. Należy zauważyć, że w tym artykule zostały też zaktualizowane nazwy pozostałych dykasterii, które wcześniej nazywały się kongregacjami. W tym miejscu nowy *Vos estis lux mundi* zostaje uzgodniony z konstytucją apostolską *Praedicate Evangelium*⁴⁰, promulgowaną przez papieża Franciszka rok wcześniej.

Warto zauważyć, że choć tytuł tej części mówi o procedurach odnośnie „biskupów i osób z nim zrównanych”, nie chodzi tu o kodeksowe zrównanie poprzez pełnienie urzędu ordynariusza i sprawowanie władzy rządzenia⁴¹, gdyż w dokumencie nie ma mowy o wyższych przełożonych zakonnych, lecz jedynie o najwyższych. Jest to raczej zrównanie od strony administracyjnej władzy Stolicy Apostolskiej, której poszczególnym dykasteriom podlegają bezpośrednio najwyżsi przełożeni zakonni lub moderatorzy stowarzyszeń kleryckich lub świeckich. Jest to widoczne w dodaniu nowego art. 10, który podkreśla rolę Dykasterii ds. Instytutów Życia Konsekwowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego: „Jeżeli zawiadomienie dotyczy tych, którzy są lub byli najwyższymi przełożonymi instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostolskiego na prawie papieskim, a także klasztorów *sui iuris* obecnych w Rzymie lub w diecezjach podrzymskich⁴², zostaje ono przekazane do dykasterii właściwej”. W tym miejscu znajduje się wyraźne odniesienie do tych przełożonych, którzy zależą od wspomnianej dykasterii. Podobnie rola właściwej dykasterii została podkreślona przez zmianę w art. 9, odnoszącym się do dochodzeń

---

38 *Vos estis lux mundi* 2023, art. 6 f).

39 Por. Franciszek, *Praedicate Evangelium*, art. 134.

40 Por. Franciszek, *Praedicate Evangelium*, art. 53–68, 82–87, 103–141.

41 Por. kan. 134–135 KPK.

42 W tym miejscu tłumaczenie własne [J. D.]. Zaproponowane tłumaczenie „podmiejskich” nie wskazuje w języku polskim na *Urbs*, jakim jest Rzym, natomiast neologizm suburbiarnych nie jest jeszcze w powszechnym użyciu.

dotyczących biskupów Kościołów wschodnich: tam gdzie wcześniej wymieniano ogólnie Stolicę Apostolską, w nowej wersji *Vos estis lux mundi* jest mowa o Dykasterii ds. Kościołów Wschodnich⁴³.

W całym dokumencie zostaje podkreślona prawna ochrona dobrego imienia wszystkich zaangażowanych osób, która w odniesieniu do podejrzanego została w szczególności wyeksponowana w art. 13 § 7, gdzie do uznania domniemania niewinności dodano prawo do ochrony dobrego imienia. W tym miejscu, jak również w innych paralelnych, *Vos estis lux mundi* podkreśla wagę prawa każdego wiernego, sformułowanego w kodeksie prawa kanonicznego: „Nikomiu nie wolno bezprawnie naruszać prawa do dobrego imienia, które posiada druga osoba [...]” (kan. 220).

Ochrony dobrego imienia mogła być jednym z powodów dodania nowego przepisu w art. 18: „Kopia akt ma być przechowywana w archiwum kompetentnego przedstawiciela papieskiego”. Taka ochrona akt może być też widziana w świetle tych dokumentów Stolicy Apostolskiej, które podkreślają, że akta sporządzone w dochodzeniach prowadzonych na polecenie poszczególnych dykasterii Stolicy Apostolskiej są w jej posiadaniu i do otrzymania ich kopii przez odpowiednie organy państwowe potrzebna jest międzynarodowa pomoc prawna⁴⁴.

Nie tylko w wymiarze wyłożonym powyżej w nowej wersji *Vos estis lux mundi* zostaje doceniona rola przedstawicieli papieskich (najczęściej nuncjuszy). Jeśli przestępstwo lub zaniedbanie przełożonego kościelnego zostanie zgłoszone bezpośrednio do właściwej dykasterii, ma ona poinformować przedstawiciela papieskiego⁴⁵. Co ważniejsze, obecnie jeśli metropolita uzna zawiadomienie za „wyraźnie bezpodstawne, informuje o tym dykasterię właściwą za pośrednictwem przedstawiciela papieskiego i, o ile ta nie postanowi inaczej, nakazuje je umorzyć”⁴⁶. Jest to wyraźna zmiana normy z poprzedniego *Vos estis lux mundi*, kiedy metropolita

---

43 Por. *Vos estis lux mundi* 2023, art. 9 § 3–5.

44 Por. Papieska Rada ds. Tekstów Prawnych, *Uwagi na temat pytań Konferencji Episkopatu Polski odnośnie do stosowania motu proprio „Vos estis lux mundi”*, <https://www.ekai.pl/stolica-apostolska-uregulowala-zasady-wspolpracy-ze-swieckim-wymiarem-sprawiedliwosci-w-polsce/> (15.05.2023); Nuncjatura Apostolska w Polsce, *Wskazania dotyczące współpracy ze świeckim wymiarem sprawiedliwości*, <https://www.ekai.pl/stolica-apostolska-uregulowala-zasady-wspolpracy-ze-swieckim-wymiarem-sprawiedliwosci-w-polsce/> (15.05.2023).

45 Por. *Vos estis lux mundi* 2023, art. 3 § 3.

46 Por. *Vos estis lux mundi* 2023, art. 11 § 3.

własną powagą mógł uznać zawiadomienie za ewidentnie bezpodstawne⁴⁷. Teraz jest potrzebne jeszcze przesłanie informacji do odpowiedniej dykasterii, właśnie za pośrednictwem przedstawiciela papieskiego. W ten sposób nuncjusz ma sposobność przedstawienia swojej opinii w tej sprawie, a dykasteria może nakazać przeprowadzenie postępowania jeśli jednak dopatrzy się jakiś podstaw w przesłanym zgłoszeniu.

Ponadto zostały urealnione terminy prowadzenia dochodzeń. W nowym dokumencie nie ma już wzmianki o tym, że mają zostać zakończone w ciągu 90 dni, jak zostało to sformułowane w poprzedniej wersji⁴⁸. Przepis ten został zastąpiony przez następujący: „Dochodzenia powinny być zakończone w krótkim czasie”⁴⁹. Został także zmieniony termin informowania właściwej dykasterii o stanie dochodzenia: metropolita nie musi już, jak w *Vos estis lux mundi* z 2019 roku, składać comiesięcznego raportu w tej sprawie, wystarczy, że czyni to „okresowo, zgodnie z otrzymanymi wskazaniem”⁵⁰.

W nowym motu proprio ustawodawca podkreśla potrzebę uniknięcia możliwego konfliktu interesów. Już nie tylko sam metropolita powinien o nim poinformować przedstawiciela papieskiego, ale również „każdy, kto uważa, że istnieje konflikt interesów w danej sprawie, jest zobowiązany do skontaktowania się z dykasterią właściwą”⁵¹.

Niezwykle istotny z punktu widzenia praw wiernych do informacji jest rozszerzenie obowiązku powiadamiania o wynikach dochodzenia. Obecnie należy poinformować, na wniosek, nie tylko domniemaną osobę skrzywdzoną (i jej prawnych przedstawicieli), ale także „w stosownych przypadkach, osobę, która złożyła zawiadomienie lub jej przedstawicieli prawnych”⁵².

Pozostaje bez zmian deklaracja odnośnie przestrzegania prawa państwowego, w szczególności dotycząca obowiązku powiadomienia organów ścigania

---

47 Por. *Vos estis lux mundi* 2019, art. 10: „Poza przypadkiem, kiedy zawiadomienie jest ewidentnie bezpodstawne..”

48 Por. *Vos estis lux mundi* 2019, art. 14 § 1.

49 Por. *Vos estis lux mundi* 2023, art. 15 § 2.

50 Por. *Vos estis lux mundi* 2023, art. 13 § 9.

51 Por. *Vos estis lux mundi* 2023, art. 13 § 6.

52 Por. *Vos estis lux mundi* 2023, art. 18 § 3. Arcybiskup Charles Scicluna uważa, że ten przepis powinien wyznaczać szerszy standard informowania osób skrzywdzonych i być inspiracją w innych procesach karnych. Zob. C. J. Scicluna, *Prawa ofiar w kanonicznych procesach karnych*, w: *Nadużycia seksualne a tajemnica spowiedzi*, Kraków 2002, s. 107–108.

o podejrzeniu popełnienia przestępstwa⁵³. Także wtedy, gdy w ramach procedury należy wysłuchać osobę małoletnią lub dorosłego bezbronniego, metropolita jest zgodnie z odnowionym *Vos estis lux mundi* zobowiązany do uwzględnienia przepisów państwowych w tej sprawie⁵⁴.

Promulgacja dokumentu nastąpiła 25 marca 2023 roku, z krótkim okresem *vacatio legis*, do 30 kwietnia tego roku. Z dniem wejścia w życie nowej wersji został uchylony poprzedni list apostolski motu proprio z 7 maja 2023 i nowy *Vos estis lux mundi* jest już obowiązującą, stabilną ustawą, uzgodnioną z innymi ustawami kanonicznego porządku prawnego.

***

List apostolski motu proprio *Vos estis lux mundi* miał przełomowe znaczenie w kilku ważnych sprawach, takich jak wprowadzenie do kanonicznego prawa karnego kategorii osoby bezbronnej, zobowiązania do zgłoszenia przestępstwa, obowiązku prawnego pomocy osobom skrzywdzonym, a także rozliczalności biskupów i innych przełożonych kościelnych z podejmowania przez nich spraw karnych i dyscyplinarnych. Nowa, obowiązująca wersja dokumentu doprecyzowała wiele ważnych kwestii, takich jak: rozróżnienie między osobami, które trwale nie posiadają pełnego używania rozumu, i dorosłymi bezbronniymi, pierwszorzędna odpowiedzialność ordynariusza miejsca znaczenia, poszanowanie forum wewnętrznego czy ochrona dobrego imienia wszystkich osób uczestniczących w postępowaniu. Jednocześnie do spisu przełożonych kościelnych, którzy odpowiadają nie tylko za swoje działania, ale także zaniechania w sprawach wykorzystania seksualnego, dodano ważne kategorie kierujących międzynarodowymi stowarzyszeniami wiernych, zarówno kleryckich, jak i świeckich. W nowym *Vos estis lux mundi* wykonano również dużą pracę w celu zharmonizowania jego przepisów z innymi ustawami kościelnymi. W ten sposób odnowione motu proprio ma swoje stałe miejsce w prawie kanonicznym i będzie się przyczyniać do lepszej ochrony najsłabszych w Kościele oraz adekwatnej reakcji na ich krzywdę.

---

53 Por. *Vos estis lux mundi* 2023, art. 20.

54 Por. *Vos estis lux mundi* 2023, art. 13 § 2.

ABSTRACT

**New version of the motu proprio „Vos estis lux mundi”.
The significance of the changes introduced
by Pope Francis in 2023**

This article refers to a renewed version of the motu proprio document *Vos estis lux mundi*, in English *You are the light of the world*, promulgated by pope Francis March 25th, 2023. Comparing to the 2019 *ad experimentum* version, the current document consists of some changes which are the focus of this article.

Article 1 contains a new formulation of particular categories of victims of sexual abuse. Apart from the category of minors there have been added two more – “a person who habitually has imperfect use of reason” and “a vulnerable adult”. Regarding pornography there have been also introduced some significant changes aimed at better protection of minors and vulnerable adults. According to art. 2 dioceses “must provide for institutions or offices that are easily accessible to the public for the submission of reports”. Moreover, in this article there is explained controversy regarding jurisdiction. Unless mutually agreed, “it is the responsibility of the Ordinary of the place where the events are said to have occurred”. In art. 3 there is confirmed an obligation to report the delict, except for cases of obtaining the information within the internal forum. According to art. 4 an obligation to keep silent must not be imposed on the person reporting, as well as on an alleged victim and witnesses.

A major innovation of the document is that it undertakes the issue of delicts and negligence of a new important group: “lay faithful who are or who were Moderators of international associations of the faithful” (art. 6). Therefore the list of the competent dicasteries has been extended in the art. 7 with the Dicastery for the Laity, the Family and Life. Furthermore, the role of the Dicastery for Institutes of Consecrated Life and Societies of Apostolic Life was underlined by adding the new art. 10. Throughout the document special attention is paid to the legitimate protection of the good name of all persons involved. This may have been the reason for adding a new provision in art. 18: “A copy of the acts is to be kept in the Archive of the competent Pontifical Representative”.

The most important change that should be underlined: the new *Vos estis lux mundi* is now a permanent law that is supposed to be applied in line with other laws of the Church. Keywords: Canon penal law, *Vos estis lux mundi*, vulnerable adult, obligation of report, responsibility of superiors

---

ABSTRAKT

Nowa wersja motu proprio „Vos estis lux mundi”. Znaczenie zmian wprowadzonych przez papieża Franciszka w 2023 roku

Niniejszy artykuł dotyczy nowej wersji listu mu proprio *Vos estis lux mundi*, ogłoszonej przez papieża Franciszka 25 marca 2023 roku. W porównaniu z wersją *ad experimentum* z 2019 roku obecny dokument zawiera pewne zmiany, które są przedmiotem niniejszego studium.

Artykuł 1 zawiera nowe sformułowanie poszczególnych kategorii osób skrzywdzonych wykorzystaniem seksualnym. Oprócz kategorii małoletniego dodano dwie kolejne: osobę, która ma niepełne używanie rozumu, oraz bezbronnego dorosłego. W odniesieniu do pornografii wprowadzono również kilka istotnych zmian mających na celu lepszą ochronę małoletnich i bezbronnych dorosłych. Zgodnie z art. 2 diecezje „muszą zapewnić instytucje lub biura, które są łatwo dostępne dla każdego w celu składania zawiadomień”. W tym samym artykule rozstrzygnięto kontrowersję dotyczącą jurysdykcji przełożonych kościelnych w tych sprawach. O ile nie zostanie to wzajemnie uzgodnione, „odpowiedzialność ponosi ordynariusz miejsca, w którym miały miejsce zdarzenia”. W art. 3 potwierdzono obowiązek denuncjacji, z wyjątkiem przypadków uzyskania informacji na forum wewnętrznym. Zgodnie z art. 4 obowiązek milczenia nie może być nałożony na osobę zgłaszającą, jak również na osobę, która twierdzi, że jest skrzywdzona i świadków.

Istotną nowością dokumentu jest podjęcie kwestii przestępstw i zaniedbań ważnej grupy przełożonych: „wiernych świeckich, którzy są lub byli moderatorami międzynarodowych stowarzyszeń wiernych” (art. 6). Dlatego też lista kompetentnych dykasterii została rozszerzona w art. 7 o Dykasterię ds. Świeckich, Rodziny i Życia. Ponadto podkreślono rolę Dykasterii ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego poprzez dodanie nowego art. 10. W całym dokumencie szczególną uwagę zwraca się na prawną ochronę dobrego imienia wszystkich zaangażowanych osób. Mogło to być powodem dodania nowego przepisu w art. 18: „Kopia akt ma być przechowywana w archiwum kompetentnego przedstawiciela papieskiego”.

Najważniejszą zmianą jest zapewnienie, że nowy *Vos estis lux mundi* jest teraz stabilnym prawem, które ma być stosowane w harmonii z innymi ustawami Kościoła.

Słowa kluczowe: kanoniczne prawo karne, *Vos estis lux mundi*, bezbronna osoba dorosła, obowiązek zgłoszenia, odpowiedzialność przełożonych

---

BIBLIOGRAFIA

---

1. Astigueta D. G., *Lettura di „Vos estis lux mundi”*, „Periodica” 108 (2019), s. 471–516.
2. Borek D., *Obowiązek powiadamiania o przestępstwie w prawie i praktyce Kościoła*, „Annales Canonici” 18 (2022) nr 1, s. 5–48.
3. Brzemia-Bonarek A., *Artykuł 5 motu proprio papieża Franciszka „Vos estis lux mundi” jako przykład dowartościowania sfery metajurydycznej w kanonicznym porządku prawnym*, w: *Homini et Ecclesiae servientes. Księga pamiątkowa dedykowana ks. prof. Henrykowi Stawniakowi SDB z okazji 70. rocznicy urodzin*, red. A. Domaszek, R. Kamiński, Warszawa 2022, s. 197–210.
4. *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus*, 25.01.1983, „Acta Apostolicae Sedis” 75 (1983) pars 2, s. 1–324. Tekst polski oraz łaciński z późniejszymi zmianami: *Kodeks prawa kanonicznego promulgowany przez papieża Jana Pawła II w dniu 25 stycznia 1983 roku. Stan prawny na dzień 18 maja 2022 r. Zaktualizowany przekład na język polski, zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu Polski*, Poznań 2022.
5. Comotti G., *I delitti contra sextum e l'obbligo di segnalazione nel Motu proprio Vos estis lux mundi*, „Ius Ecclesiae” 32 (2020), s. 239–268.
6. *Congregatio pro Doctrina Fidei, Normae de gravioribus delictis eidem Congregationi reservatis*, 11.10.2021, tekst polski: https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_20211011_norme-delittiriseruati-cfaith_pl.html (15.05.2023).
7. *Dicastero per i Testi Legislativi, Le sanzioni penali nella Chiesa. Sussidio Applicativo del Libro VI del Codice del Diritto Canonico*, 2023.
8. Dohnalik J., w rozmowie ze Z. Nosowskim, *Mniej bezbronni kanonicznie*, „Więź” (2023) nr 2, s. 101–113.
9. *Dykasteria Nauki Wiary, Vademecum dotyczące wybranych kwestii proceduralnych w zakresie postępowania w przypadkach nadużyć seksualnych popełnianych przez duchownych względem małoletnich*, Wer. 2.0, 05.06.2022, https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/ddf/rc_ddf_doc_20220605_vademecum-casi-abuso-2.0_pl.html (15.05.2023).
10. *Francesco, Lettera apostolica in forma di „motu proprio” Vos estis lux mundi*, 25.03.2023, w: https://www.vatican.va/content/francesco/it/motu_proprio/documents/20230325-motu-proprio-vos-estis-lux-mundi-aggiornato.html (15.05.2023); tekst polski: Franciszek, *List apostolski „motu proprio” Vos estis lux*

mundi, https://www.vatican.va/content/francesco/pl/motu_proprio/documents/20230325-motu-proprio-vos-estis-lux-mundi-aggiornato.html (25.05.2023).

11. Franciscus PP., *Litterae apostolicae motu proprio datae Vos estis lux mundi*, 9.05.2019, „Acta Apostolicae Sedis” 111 (2019) nr 6, s. 823–832; tekst polski w: *Odpowiedź Kościoła na dramat wykorzystania seksualnego małoletnich. Aspekt prawny*, red. P. Studnicki, M. Dalgiewicz, Ząbki 2020, s. 46–56.
12. Franciszek, *Konstytucja apostolska Praedicate Evangelium o Kurii Rzymskiej i jej służbie Kościołowi w świecie*, 19.03.2022, art. 118, https://www.vatican.va/content/francesco/pl/apost_constitutions/documents/20220319-costituzione-ap-praedicate-evangelium.html (15.05.2023).
13. Komisja ekspercka dotycząca działania Pawła M. oraz instytucji Prowincji w jego sprawie, *Raport*, Warszawa 2021, <https://info.dominikanie.pl/2021/09/raport-komisji-ws-o-pawla-m/> (15.05.2023).
14. Konferencja Episkopatu Polski, *Wytyczne dotyczące wstępnego dochodzenia kanonicznego w przypadku oskarżeń duchownych o czyny przeciw szóstemu przykazaniu Dekalogu z osobą niepełnoletnią poniżej 18 roku życia*, „Akta Konferencji Episkopatu Polski” (2019) nr 31, s. 261–270.
15. Majer P., *Odpowiedzialność kanoniczno-prawna przełożonych kościelnych w przypadku przestępstw seksualnych duchownych wobec małoletnich*, w: *Wykorzystywanie seksualne osób małoletnich. Ujęcie interdyscyplinarne*, cz. 1, red. M. Cholewa, P. Studnicki, Kraków 2021, s. 295–325.
16. Mazurkiewicz D., *Postulaty „de lege ferenda” do nowelizacji konstytucji apostolskiej „Vos estis lux mundi”*, „Studia Koszalińsko-Kołobrzeskie” 29 (2022), s. 295–310, <https://doi.org/10.18276/skk.2022.29-16>.
17. McGrath A., *Vos Estis Lux Mundi. A Canonist reads the Motu Proprio of Francis*, „Newsletter” (2020) nr 197, s. 3–34.
18. *Nowa wersja VELM. Co się zmieniło?*, <https://catolico.stacja7.pl/nowa-wersja-velm-co-sie-zmienilo/> (15.05.2023).
19. Nuncjatura Apostolska w Polsce, *Wskazania dotyczące współpracy ze świeckim wymiarem sprawiedliwości*, <https://www.ekai.pl/stolica-apostolska-uregulowala-zasady-wspolpracy-ze-swieckim-wymiarem-sprawiedliwosci-w-polsce/> (15.05.2023).
20. *Odpowiedź Kościoła na dramat wykorzystania seksualnego małoletnich. Aspekt prawny*, red. P. Studnicki, M. Dalgiewicz, Ząbki 2020.
21. Papale C., *Delicta reservata. 130 casi giuridici*, Città del Vaticano 2021.

22. Papieska Rada ds. Tekstów Prawnych, *Uwagi na temat pytań Konferencji Episkopatu Polski odnośnie do stosowania motu proprio „Vos estis lux mundi”*, <https://www.ekai.pl/stolica-apostolska-uregulowala-zasady-wspolpracy-ze-swieckim-wy-miarem-sprawiedliwosci-w-polsce/> (15.05.2023).
23. Przytułski M., *Dysymulacja czy zaniechanie – o zaniechaniu reakcji władzy kościelnej na bezprawie*, „Biuletyn Stowarzyszenia Kanonistów Polskich” 33 (2023) nr 36, s. 229–246, <https://doi.org/10.32077/bskp.5309>.
24. Renken J. A., *Vos estis lux mundi. The Evolution of the Church’s Response to Sexual Abuse and Its Cover-up After the Vatican Summit*, „Studia Canonica” 53 (2019), s. 627–658.
25. Scicluna C. J., *Prawa ofiar w kanonicznych procesach karnych*, w: *Nadużycia seksualne a tajemnica spowiedzi*, Kraków 2002, s. 103–114.
26. Segreteria di Stato, *Rescriptum ex audientia ss.mi. Istruzione sulla riservatezza delle cause*, 06.12.2019, „L’Osservatore Romano”, edizione quotidiana, 159 (2019) nr 288, 18.12.2019, s. 5, tekst polski: Sekretariat Stanu, *Rescriptum ex audientia ss.mi. Instrukcja dotycząca poufności spraw*, „L’Osservatore Romano” wyd. pol. 41 (2020) nr 1, s. 13–14.
27. *Świadomość i oczyszczenie. Ochrona małoletnich w Kościele. Międzynarodowa Konferencja, Watykan 21–24 lutego 2019, Niepokalanów 2020*.
28. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, Dz. U. Nr 88 poz. 553 ze zm.
29. Visioli M., *Il minore e la persona vulnerabile nel diritto della Chiesa*, w: *I delitti riservati alla Congregazione per la dottrina della fede. Casi pratici e novità legislative*, a cura di C. Papale, Città del Vaticano 2021, s. 31–50.